

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโ
อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

Participation in Coastal Fisheries Resource Management: A Case Study of
Ao Thong Khoe Conservation Group, Lang Suan District, Chumphon Province

สุวารี นิลจันทร์ (Suwaree Ninchan)¹ สัจจา บรรจงศิริ (Sujja Banchongsiri)²

บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโ 2) การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโ 3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโ และ 4) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโ ศึกษาจากประชากรทั้งหมดของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโ จำนวน 51 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า 1) สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 46.88 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำประมง มีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ย 111,862.75 บาทต่อปี ทั้งนี้ปัญหาที่พบคือจำนวนสัตว์น้ำลดน้อยลง 2) การดำเนินงานของกลุ่ม มีการดำเนินงานตามแผนงาน จำนวน 7 แผนงาน ได้แก่ การจัดทำแนวเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การวางซั้งกอธนาครปูม้า การปลูกป่าชายเลน การเลี้ยงหอยแมลงภู่ และการควบคุมเฝ้าระวังการทำประมงผิดกฎหมาย ซึ่งสมาชิกในกลุ่มให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและมีความต่อเนื่อง 3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง พบว่าการศึกษาปัญหาการดำเนินงาน และการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการติดตามผล มีในระดับมาก และ 4) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง มี 2 แนวทางคือ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระดับองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และระดับกลุ่ม

คำสำคัญ การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง กลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโ อำเภอหลังสวน

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช n_fish1@hotmail.com

² รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช moo018683627@hotmail.com

³ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช agaskbum@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

Abstract

This research aims to study 1) The baseline data of Ao Thong Khoe Conservation Group members, 2) The implementation of Ao Thong Khoe Conservation Group, 3) Participation in Coastal Fisheries Management of Ao Thong Khoe Conservation Area and 4) Development of participatory approaches for the management of coastal fishery resources of the Ao Thong khoe Conservation Group. A total of 51 people were interviewed from the Ao Thong Khoe Conservation Group. Group discussion Quantitative data analysis Descriptive statistics for frequency, percentage, mean and standard deviation were used. Qualitative data used content analysis. The results of the study revealed that (1) the majority of the sample group members were male, with the average age of 46.88 years, most of them engaged in fishing with an average income of 111,862.75 baht per year. Most problems are the number of aquatic animals decreased. 2) The operation of groups. The villagers' meeting was organized to prepare the group's agenda with 7 plans. There are Aquaculture conservation Release of aquatic animals, cloaking, horse crab bank, mangrove plantation, mussel farming and supervision of illegal fishing. 3) Participation in management of coastal fisheries resources found that study of operational problems and benefit are at the highest level. Participation in planning and follow up, it has a high level. And 4) The development of participatory approaches to coastal fishery management is 2 approaches are development of participatory approaches at both the public and private sectors and group level.

Keywords: Participation, Coastal fisheries resource management, Ao Thong Khoe Conservation Group, Lang Suan District

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8 The 8th STOU National Research Conference

บทนำ

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ส่งผลต่อการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชายฝั่งทะเล เช่น ด้านการท่องเที่ยว การอุตสาหกรรม การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำนาเกลือ ในอัตราที่สูง และขาดการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติในทุกๆ ด้าน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2556) เป็นเหตุให้ทรัพยากรชายฝั่งในปัจจุบันเริ่มเสื่อมโทรมและมีศักยภาพลดลงตามลำดับ (ศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ, 2559) จนส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย เช่น การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ ความเสื่อมโทรมของป่าชายเลนรวมทั้งแนวปะการัง การเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำทะเล การสูญเสียความงดงามตามธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งในระหว่างผู้ใช้ทรัพยากรชายฝั่งกับชุมชนชายฝั่งทะเลต่างๆ การบริหารจัดการทรัพยากรประมง ซึ่งดำเนินการโดยภาครัฐตามนโยบายมาตรการทางกฎหมายอาจมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอที่จะรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำไว้อย่างยั่งยืน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบและวางแผนทรัพยากรประมง เปลี่ยนแนวความคิดจากทรัพยากรประมงที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของไปสู่ทรัพยากรประมงทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน เปลี่ยนที่จับสัตว์น้ำเป็นแหล่งทำการประมงแบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำโดยชุมชนประมงท้องถิ่น ดังนั้นการบริหารจัดการทรัพยากรประมงโดยสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งบูรณาการร่วมกับภาครัฐจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวทองโข หมู่ที่ 13 ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพรเป็นชุมชนทะเลชายฝั่งด้านอ่าวไทยมาแต่ดั้งเดิม มีวิถีการดำรงชีพที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรประมงชายฝั่งทะเลเพื่อการยังชีพเป็นหลัก โดยใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้านดั้งเดิมในการทำการประมง และในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทรัพยากรประมงเคยมีความอุดมสมบูรณ์อย่างสูงสุดและลดน้อยมากในระยะหลัง จนกระทั่งส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของชาวประมง อย่างไรก็ตามชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวทองโขมีความพยายามที่จะบริหารจัดการทรัพยากรประมงในท้องถิ่นของตนเองมาตลอด จนในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 กรมประมงได้ดำเนินโครงการบริหารจัดการทรัพยากรประมงโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม และคัดเลือกชุมชนนี้เข้าร่วมโครงการ และทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงควมคุมมาตลอด รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรอื่นๆ จวบจนปัจจุบัน กลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งหน้าบ้านได้ด้วยตนเอง จนก่อให้เกิดเป็นผลสำเร็จ คงความอุดมสมบูรณ์ของชนิดและปริมาณสัตว์น้ำกลับคืนมา ด้วยกลยุทธ์ต่างๆ

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพพื้นฐานของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข การดำเนินงานของกลุ่ม กระบวนการมีส่วนร่วมให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนของทรัพยากรประมงชายฝั่ง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร
2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร
3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร การวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร ทั้งหมดจำนวน 51 คน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสม ซึ่งมีทั้งการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ และจัดเวทีชาวบ้าน ประกอบด้วย

1.1 การสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเป็นไปตามแนวทางวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยมีเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การประกอบอาชีพ ชนิดเครื่องมือที่ใช้ทำการประมง รายได้ทั้งหมดในครัวเรือน การจำหน่ายสัตว์น้ำ การรับรู้ข่าวสารทางการประมง แหล่งข้อมูลข่าวสาร และปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง

ตอนที่ 2 การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร ได้แก่ ประวัติความเป็นมาที่ตั้งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล สภาพพื้นที่ สถานการณ์ปัจจุบันโครงสร้างกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหลการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล และข้อบังคับ กฎ และระเบียบของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เป็นการให้สเกลคำตอบ 5 ระดับ (Likert's scale) คือ

มากที่สุด	=	5
มาก	=	4
ปานกลาง	=	3
น้อย	=	2
น้อยที่สุด	=	1

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8 The 8th STOU National Research Conference

การแปลความหมายนำค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00	มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20	มีระดับการมีส่วนร่วมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40	มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60	มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80	มีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร ประกอบด้วย 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของชุมชน และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในระหว่างองค์กร ภาครัฐ และภาคเอกชน เป็นการให้สเกลคำตอบ 5 ระดับ (Likert's scale) และการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นใช้เกณฑ์เดียวกับตอนที่ 3

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร จำนวน 51 คน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม 2561 โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 2.1 ประชุมชี้แจงการดำเนินงานโครงการวิจัย
- 2.2 ขอรายชื่อสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข จากประธานกลุ่ม
- 2.3 จัดทีมผู้สัมภาษณ์และแบ่งสมาชิกเป้าหมาย
- 2.4 ทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์และแก้ไข โดยทดสอบแบบสอบถามกับชาวประมงที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างอยู่บริเวณพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 20 คน ก่อนนำไปใช้จริงกับประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้
- 2.5 ดำเนินการสนทนากลุ่มสมาชิกเป้าหมายตามแผนที่ได้กำหนดไว้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร

ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การประกอบอาชีพ ชนิดเครื่องมือที่ใช้ทำการประมง รายได้ทั้งหมดในครัวเรือน การจำหน่ายสัตว์น้ำ การรับรู้ข่าวสารทางการประมง แหล่งข้อมูลข่าวสาร และปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง

พบว่า สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร มีจำนวน 51 คน แบ่งเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 54.9 เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 45.1 มีอายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.3 มากที่สุด (อายุเฉลี่ย 46.88 ปี)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

จบระดับประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.0 สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโง่ ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 86.3 ประกอบอาชีพการทำประมงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.4 มีการใช้อวนลอยในการทำประมงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.8 มีรายได้ทั้งหมดในครัวเรือน 50,001-100,000 บาทต่อปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.2 (เฉลี่ย 111,862.75 บาท/ปี) สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโง่ จำหน่ายสัตว์น้ำให้กับผู้รับซื้อในหมู่บ้าน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.1 มีการรับรู้ข่าวสารทางการประมง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100.0 โดยแหล่งข้อมูลข่าวสารได้รับจากผู้นำกลุ่ม/ชุมชน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.3 ในด้านปัญหาสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโง่ พบปัญหาจำนวนสัตว์น้ำลดน้อยลง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88.2

ตอนที่ 2 การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโง่ อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร

ช่วงปี พ.ศ. 2558 จนถึงปัจจุบันได้มีการจดทะเบียนองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่นตามประกาศกรมประมง เรื่อง หลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น พ.ศ.2558 กับสำนักงานประมงจังหวัดชุมพร มีการจัดตั้งคณะทำงานขององค์กร พร้อมทั้งกำหนดกฎ กติกาของกลุ่ม ภายใต้ชื่อ “กลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโง่” ประกอบด้วยสมาชิก ณ ปัจจุบัน จำนวน 51 คน โดยมี นายประสิทธิ์ รอดศิริ เป็นประธาน โดยกลุ่มได้ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการ กฎระเบียบ ข้อบังคับ ขอบเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของกลุ่ม เป้าหมายหลักของกลุ่ม เน้นการอนุรักษ์ฟื้นฟู การเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำให้กับแหล่งน้ำชายฝั่ง และสร้างแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำชายฝั่ง ในปี พ.ศ. 2558 กรมประมงประกาศใช้กฎหมาย พระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558 ขึ้น ซึ่งมีบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดอย่างรุนแรง สามารถช่วยควบคุมปัญหาการรุกรานทำลายประมงชายฝั่งได้เป็นอย่างมาก

2.1 การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโง่ โดยมีหลักเกณฑ์การดำเนินงาน ดังนี้

- 1) สร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้านในพื้นที่ให้เห็นความสำคัญและตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
- 2) กำหนดแนวเขตพื้นที่กลุ่มอนุรักษ์โดยการวางแผนพื้นที่เพื่อการดูแล รักษา และป้องกันการทำลายทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
- 3) ดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ โดยฟื้นฟูและรักษาแนวปะการังอันเป็นที่แหล่งอยู่อาศัยของสัตว์น้ำให้กลับเข้าสู่ระบบนิเวศที่มีความสมดุลทางธรรมชาติ
- 4) ดำเนินการฟื้นฟูแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ โดยการสร้างแหล่งอาศัยสัตว์น้ำ เช่น ช้างกอไม้ไผ่ ปะการังเทียม ธนาครสัตว์น้ำ เป็นต้น
- 5) ดำเนินการจัดหาพันธุ์สัตว์น้ำเศรษฐกิจและสัตว์น้ำทรงคุณค่ามาปล่อยเพื่อการขยายพันธุ์ในเขตพื้นที่อนุรักษ์
- 6) จัดทำโครงการเสริมสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 การวางแผนงานและการดำเนินงานที่ผ่านมาของกลุ่ม กระทำโดยการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกกลุ่มฯ เจ้าหน้าที่กรมประมง และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในเขตพื้นที่ และเอกชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง โดยแผนงานส่วนใหญ่จะเป็นแผนทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำในอ่าวทองโง่ มีการจัดทำแนวเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในวันสำคัญประจำปี การวางช้างกอ ธนาครปูม้า การปลูกป่าชายเลน การเลี้ยงหอยแมลงภู่ และการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

ควบคุมเฝ้าระวังการทำการประมงผิดกฎหมาย ทำให้มีสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นในเขตอนุรักษ์ ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นและยั่งยืน

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน การติดตามผล และการรับผลประโยชน์ โดยจากการสอบถามสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล จำนวน 51 คน ถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง ได้ผลรายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหลในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง

ประเด็น	ระดับการมีส่วนร่วม (N=51)		
	ค่าเฉลี่ย	σ	แปลผล
การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา			
1) การแสดงความคิดเห็นในการค้นหาปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.53	0.64	มากที่สุด
2) การเสนอปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.27	0.56	มากที่สุด
3) การร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มในการค้นหาสาเหตุเกี่ยวกับปัญหาทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.43	0.57	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.41	0.46	มากที่สุด
การมีส่วนร่วมในการวางแผน			
1) การเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือวางแผนกิจกรรม การบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.22	0.65	มาก
2) การให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.19	0.61	มาก
3) การช่วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในการระดมความคิดเห็นจากสมาชิกกลุ่ม	4.20	0.59	มาก

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็น	ระดับการมีส่วนร่วม (N=51)		
	ค่าเฉลี่ย	σ	แปลผล
เฉลี่ย	4.20	0.49	มากที่สุด
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน			
1) การร่วมสนับสนุนแรงงานในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.47	0.54	มากที่สุด
2) การร่วมบริจาคเงิน หรือวัสดุสิ่งของเพื่อจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.06	0.75	มาก
3) การช่วยดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งตามที่กลุ่มหรือหน่วยงานขอมา	4.25	0.59	มากที่สุด
4) การชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.47	0.57	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.31	0.38	มากที่สุด
การมีส่วนร่วมในการติดตามผล			
1) การวิเคราะห์ความก้าวหน้าของการดำเนินงานเกี่ยวกับทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.18	0.65	มาก
2) การติดตามดูสภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรประมงชายฝั่งหลังจากการบริหารจัดการ	4.10	0.60	มาก
3) การติดตามและรายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.33	0.62	มากที่สุด
4) การสังเกตพฤติกรรมของเพื่อนบ้านในการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.20	0.60	มาก
เฉลี่ย	4.20	0.42	มาก
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์			
1) การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน การดำเนินการ และการควบคุมกำกับ ติดตาม ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มต่างร่วมรับผลประโยชน์	4.39	0.66	มากที่สุด
2) สมาชิกกลุ่มสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงในแหล่งต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน	4.16	0.54	มาก
เฉลี่ย	4.27	0.51	มากที่สุด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

จากตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง โดยแยกเป็นรายประเด็นดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.41) การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นในการค้นหาปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย=4.53) การร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มในการค้นหาสาเหตุเกี่ยวกับปัญหาทรัพยากรประมงชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย=4.43) และการเสนอปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย=4.27)
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย=4.20) การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือวางแผนกิจกรรม การบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย=4.22) การช่วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในการระดมความคิดเห็นจากสมาชิกกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย=4.20) และการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย=4.19)
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.31) การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งและทำร่วมสนับสนุนแรงงานในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย=4.47) การช่วยดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งตามที่กลุ่มหรือหน่วยงานขอมา (ค่าเฉลี่ย=4.25) และอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การร่วมบริจาคเงิน หรือวัสดุสิ่งของเพื่อจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย=4.06)
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามผล ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย=4.20) การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การติดตามและรายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย=4.33) และอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรมของเพื่อนบ้านในการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย=4.20) การวิเคราะห์ความก้าวหน้าของการดำเนินงานเกี่ยวกับทรัพยากรประมงชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย=4.18) และการติดตามดูสภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรประมงชายฝั่งหลังจากการบริหารจัดการ (ค่าเฉลี่ย=4.10)
5. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.27) การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน การดำเนินการ และการควบคุม กำกับ ติดตาม ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มต่างร่วมรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย=4.39) และอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สมาชิกกลุ่มสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงในแหล่งต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน (ค่าเฉลี่ย=4.16)

สรุปในภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า กลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหลมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา การดำเนินงาน และการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการติดตามผลมีส่วนร่วมในระดับมาก

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการวิจัยอธิบายดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

ตารางที่ 2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในระดับองค์กร ภาครัฐ และภาคเอกชน

ประเด็น	ระดับการพัฒนา (N=51)		
	ค่าเฉลี่ย	σ	แปลผล
1) การนำหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ (กำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และการจัดทำแผนบูรณาการการทำงานร่วมกัน)	4.20	0.60	มาก
2) การให้ความสำคัญกับปัญหา การผลักดัน ขับเคลื่อนการจัดการร่วมกัน	4.25	0.52	มากที่สุด
3) การมีผู้เชื่อมประสานเป็นคนในท้องถิ่นในการเชื่อมงานการจัดการต่างๆ	4.20	0.60	มาก
4) การสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ เช่น งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากร	4.02	0.70	มาก
5) การจัดเวทีพูดคุยเสวนาสมาเสมอทั้งเวทีที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ	4.12	0.71	มาก
6) การให้ความสำคัญกับปัญหา การผลักดัน ขับเคลื่อนการจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนได้อย่างจริงจัง ต่อเนื่อง	4.02	0.51	มาก
7) การมีกลไกการจัดการคณะกรรมการให้มีตัวแทนจากภาคประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสม	4.14	0.60	มาก
เฉลี่ย	4.13	0.36	มาก

จากตารางที่ 2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในระดับองค์กร ภาครัฐ และภาคเอกชน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย=4.13) การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การให้ความสำคัญกับปัญหา การผลักดัน ขับเคลื่อนการจัดการร่วมกัน (ค่าเฉลี่ย=4.25) และอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การนำหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ (กำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และการจัดทำแผนบูรณาการการทำงานร่วมกัน)และการมีผู้เชื่อมประสานเป็นคนในท้องถิ่นในการเชื่อมงานการจัดการต่างๆ (ค่าเฉลี่ย=4.20) การมีกลไกการจัดการคณะกรรมการให้มีตัวแทนจากภาคประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย=4.14) การจัดเวทีพูดคุยเสวนาสมาเสมอทั้งเวทีที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (ค่าเฉลี่ย=4.12) การสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ เช่น งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากร และการให้ความสำคัญกับปัญหาการผลักดัน ขับเคลื่อนการจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนได้อย่างจริงจัง (ค่าเฉลี่ย=4.02)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

ตารางที่ 3 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในระดับกลุ่ม

ประเด็น	ระดับการพัฒนา (N=51)		
	ค่าเฉลี่ย	σ	แปลผล
1) การให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ เป็นการสร้างความตระหนักให้กับชุมชนในช่องทางต่างๆ ที่ชุมชนเข้าถึงง่าย	4.43	0.57	มากที่สุด
2) การจัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ จัดเวทีพบปะ จัดกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างความเข้มแข็ง	4.10	0.50	มาก
3) การเสริมอำนาจแก่ชุมชนในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน	4.18	0.55	มาก
4) การสร้างความตระหนักให้กับชุมชน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การฝึกอบรม การเรียนรู้จากการดำเนินงาน	4.20	0.60	มาก
5) การรวบรวมความรู้ ภูมิปัญญา เทคโนโลยี และเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง	4.22	0.61	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.22	0.35	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในระดับกลุ่มในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.22) การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ เป็นการสร้างความตระหนักให้กับชุมชนในช่องทางต่างๆ ที่ชุมชนเข้าถึงง่าย (ค่าเฉลี่ย=4.43) และการรวบรวมความรู้ ภูมิปัญญา เทคโนโลยี และเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย=4.22) และอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การสร้างความตระหนักให้กับชุมชน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การฝึกอบรม การเรียนรู้จากการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย=4.20) การเสริมอำนาจแก่ชุมชนในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน (ค่าเฉลี่ย =4.18) และการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ จัดเวทีพบปะ จัดกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างความเข้มแข็ง (ค่าเฉลี่ย=4.10)

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในระดับกลุ่ม จากการสนทนากลุ่มพบว่า

1. การปฏิบัติงานร่วมกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวประมงมีความรู้ความชำนาญทั้งที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน เมื่อรวมเอาศักยภาพของทั้งสองฝ่ายเข้าด้วยกัน จะเกิดพลังที่เข้มแข็งในการผลักดันให้การพัฒนาทรัพยากรไปอย่างรวดเร็ว สร้างความสนทนสนมให้เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวประมง ทำให้ปัญหาหรือข้อขัดแย้งสามารถทำความเข้าใจได้โดยง่าย

2. ถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ให้มีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ พันธุ์ ห่วงเห่นทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง และนำความรู้ที่ได้ประชาสัมพันธ์ให้พี่น้องชาวประมงในท้องถิ่นหยุดการทำลายและหันมาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เกิดความยั่งยืนสืบไป

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

3. ในระบบการจัดการประมงโดยชุมชน การควบคุมโดยชุมชน ชุมชนจะทำหน้าที่ในการจัดการประมง โดยเป็นผู้กำหนดระเบียบและข้อบังคับขึ้นมาใช้กับการทำการประมงของชุมชน มีแต่สำหรับการควบคุมนอกชุมชน ชุมชนไม่สามารถควบคุมได้ ยังคงต้องอาศัยอำนาจจากรัฐ หรือประสานงานกับผู้นำของชุมชนนั้นๆ

4. การประสานงานระหว่างชุมชน เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในภาพรวมมีประสิทธิภาพทุกชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดติดกัน เป็นประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรประมงและฟื้นฟูทรัพยากรที่มีแหล่งทำการประมงร่วมกันหลายชุมชน

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา สรุปได้ว่า มีสมาชิกทั้งหมด 51 คน สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 46.88 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำประมง มีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ย 111,862.75 บาทต่อปี ทั้งนี้ปัญหาที่พบคือจำนวนสัตว์น้ำลดน้อยลง ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ขอบเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของกลุ่ม เป้าหมายหลักของกลุ่ม เน้นการอนุรักษ์ฟื้นฟู การเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำให้กับแหล่งน้ำชายฝั่ง และสร้างแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยการจัดประชุมเวทีชาวบ้านเพื่อจัดทำแผนงานและดำเนินงานตามแผนงาน จำนวน 7 แผนงาน ได้แก่ การจัดทำแนวเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การวางซั้งกอ ธนาครปูม้า การปลูกป่าชายเลน การเลี้ยงหอยแมลงภู่ และการควบคุมเฝ้าระวังการทำประมงผิดกฎหมาย ซึ่งสมาชิกในกลุ่มให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและมีความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง มีการศึกษาปัญหาการดำเนินงาน และการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการติดตามผล มีในระดับมาก และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง มี 2 แนวทางคือ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระดับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระดับกลุ่ม โดยสนับสนุนซึ่งกันและกันทั้งด้านข้อมูล กิจกรรม งบประมาณ จนกลุ่มสามารถดำเนินงานได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา อภิปรายผลดังนี้

1. การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหลมีหลักการที่สำคัญในการจัดการประมงโดยชุมชน โดยมีหลักการดังนี้

- 1) การปรับปรุงการใช้ทรัพยากร เพื่อเป็นหลักประกันการใช้ทรัพยากร และการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากรที่ชุมชนร่วมกันใช้ อยู่
- 2) การเพิ่มขีดความสามารถ โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ตรวจสอบ และควบคุม โดยผ่านกระบวนการศึกษา ฝึกอบรม และพัฒนาองค์กร การศึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์เป็นส่วนที่สำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถ
- 3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เน้นการฟื้นฟู การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ การรักษาสภาพแวดล้อม แหล่งอาศัยของสัตว์น้ำชายฝั่ง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

และ 4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน เป็นปัจจัยหลักของหลักประกันทางเศรษฐกิจ และหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชาวประมง คุณภาพชีวิตของชาวประมงนั้นเป็นเรื่องหลักที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างชาวประมงและทรัพยากรประมงชายฝั่ง สอดคล้องกับ กังวาลย์ จันทรโชติ (2541); ศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ (2559) พบว่า การจัดการจะต้องมีแนวดำเนินการกระบวนการและขั้นตอนรวมทั้งจุดประสงค์ในการดำเนินการอย่างแนบแน่น การจัดการทรัพยากรการประมงเป็นการดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้คงอยู่ รวมถึงการทำนุบำรุง ปรับปรุง และรักษาแหล่งทรัพยากรประมง การนำทรัพยากรประมงมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างเต็มที่และมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงสุด

การดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโขมีการพัฒนาขึ้น เห็นได้จากการประชุมร่วมกับกรมประมง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่ ประธานกลุ่มฯ และเจ้าหน้าที่จากฝ่ายอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเข้าร่วมเป็นกรรมการภายในกลุ่ม เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในแนวทางและหลักการดำเนินงานของกลุ่มฯ โดยให้การตัดสินใจว่าจะร่วมหรือยินดีที่จะมีการพัฒนาร่วมกันหรือไม่ หลังจากนั้นก็มาร่วมกันกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม การทำแผนงานของกลุ่ม โดยการจัดเวทีชาวบ้านแบบมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เพื่อพิจารณาแล้วนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติของกลุ่ม มีผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรรมการ/สมาชิก เจ้าหน้าที่กรมประมง เจ้าหน้าที่จากฝ่ายอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ผู้นำชุมชน มาช่วยจัดทำและพิจารณาแผนให้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ แผนที่ได้จึงเกิดขึ้นมาโดยชุมชน ภายใต้การสนับสนุนตามศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งมีการกระตุ้นให้มีการทำแผนไปปฏิบัติ หรือแก้ไขปัญหา โดยมีการติดตามการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข โดยสมาชิกและเจ้าหน้าที่ภาครัฐภายในพื้นที่

2. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร

กลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข มีการบริหารจัดการทรัพยากรประมงโดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยมีรูปแบบการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม กล่าวคือ มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ และหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมศึกษาถึงปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รวมทั้งมีการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด โดยบทบาทของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโขที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง ได้แก่ 1) การจัดทำข้อมูล พื้นฐานของชุมชนที่สำคัญ ทั้งในข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศชายฝั่ง ด้านสังคม เศรษฐกิจ ด้านการใช้ทรัพยากร และด้านกฎหมาย กฎระเบียบของชุมชน 2) การอนุรักษ์ทรัพยากร ต้องรู้สถานะของสัตว์น้ำ การประเมินขนาดของประชากรสัตว์น้ำ ชุมชนสามารถทำได้เองอย่างง่าย และร่วมจัดหาข้อมูลที่ต้องครบถ้วนให้แก่นักวิชาการเพื่อประเมินสถานะทรัพยากรสัตว์น้ำ 3) การฟื้นฟูการประมงชายฝั่ง เช่น ธนาครสัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และการปลูกป่าชายเลน เป็นต้น 4) การจัดการควบคุมการลงแรงงานประมง โดยชุมชนสามารถกำหนดฤดูกาลให้ทำการประมง มีการควบคุมเครื่องมือประมงที่มีคุณภาพสูง การกำหนดขนาดของสัตว์น้ำที่จะให้จับ กำหนดเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำของชุมชน 5) การจัดการแหล่งประมง เพื่อปกป้องไม่ให้แหล่งทำการประมงเกิดมลภาวะ การสร้างซั้ง หรือบ้านปลา มีการใช้ฝาระวังไม่ให้บุคคลอื่นเข้ามาลักลอบทำการประมง และ 6) การพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีการเรียนรู้สถานการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอ จะต้องปลูกฝังการอนุรักษ์ให้แก่คนรุ่นต่อไป การสร้างอาชีพให้คนในชุมชนมีความมั่นคง สอดคล้องกับแนวคิดของ ถวิลวดี บุรีกุล (2552); สำนักพัฒนาพลังงานทดแทน (2552); นฤตม ทิมประเสริฐ (2554); กฤษฎา พรหมณัฐชอม และดำรง โลหะ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

ลักษณะ (2557); ศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ (2559) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมี 5 ระดับ ได้แก่ การรับรู้ถึงปัญหาข่าวสารแก่ประชาชน การปรึกษาหารือในการจัดทำแผนงาน การเข้ามามีบทบาทของประชาชน การสร้างความร่วมมือ และการให้อำนาจแก่ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ การติดตาม ประเมินผล และการให้ประชาชนได้ร่วมรับผลประโยชน์ที่ได้รับ มีการกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมง อันจะทำให้สามารถกำหนดมาตรการด้านการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของประชาชน รวมทั้งการพิจารณาแก้ปัญหาและพัฒนาการประมงในเขตพื้นที่ภายใต้หลักการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และรับผิดชอบร่วมกัน

3. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา

จากการศึกษาพบว่า มี 2 แนวทาง คือ 1) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในระดับองค์กร ภาครัฐ และภาคเอกชน ประกอบด้วย การให้ความสำคัญกับปัญหาการผลักดัน ขับเคลื่อนการจัดการร่วมกัน การนำหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ (กำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และการจัดทำแผนบูรณาการการทำงานร่วมกัน) และการมีผู้เชื่อมประสานเป็นคนในท้องถิ่นในการเชื่อมงานการจัดการต่างๆ การมีกลไกการจัดการคณะกรรมการให้มีตัวแทนจากภาคประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสม การจัดเวทีพูดคุยเสวนาสมาเสมอทั้งเวทีที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ เช่น งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากร และการให้ความสำคัญกับปัญหาการผลักดัน ขับเคลื่อนการจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนได้อย่างจริงจังต่อเนื่อง 2) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในระดับกลุ่ม ประกอบด้วย การให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ เป็นการสร้างความตระหนักให้กับชุมชนในช่องทางต่างๆ ที่ชุมชนเข้าถึงง่าย การรวบรวมความรู้ ภูมิปัญญา เทคโนโลยี และเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง การสร้างความตระหนักให้กับชุมชน การประชาสัมพันธ์ การฝึกอบรม การเรียนรู้จากการดำเนินงาน การเสริมอำนาจแก่ชุมชนในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ จัดเวทีพบปะ จัดกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างความเข้มแข็ง จากแนวคิดของ ชาดิชาญ เที่ยงใหม่ (2533) ได้ระบุว่า การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 5 ระดับ คือ 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญที่สุด โดยมีวิธีการให้ข้อมูลหลายช่องทางต่างๆ เช่น การจัดประชุม การจัดเวทีสัมมนา เอกสาร สิ่งพิมพ์ การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น 2) การรับฟังความคิดเห็น เพื่อประกอบการตัดสินใจ 3) การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือเข้าร่วมในการตัดสินใจ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากประชาชนมาประกอบการพิจารณา 4) การสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มประชาชนและหน่วยงานภาครัฐให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และ 5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ

จากแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีหลายแนวทางที่สอดคล้องกับการศึกษาของ วิสุทธิ ทองย้อย (2558) ศึกษาการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมโดยมีศูนย์กลางที่ชุมชนกรณีศึกษา บ้านน้ำราบ จังหวัดตรัง พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชน ชุมชนจะต้องทำหน้าที่ในการแก้ปัญหาโดยชุมชนเอง การทำงานที่เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน นอกจากนี้การแก้ปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งไม่สามารถดำเนินการได้เพียงชุมชนเพียงฝ่ายเดียว ต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยทั้งในด้านงบประมาณ ความรู้ และอำนาจหน้าที่ตาม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8 The 8th STOU National Research Conference

กฎหมาย การประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ จึงได้รับการให้ความสำคัญมากขึ้น การศึกษาของ ศิริชัย กุมารจันทร์ และคณะ (2559) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรประมง ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า การที่ชาวประมงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประมงชายฝั่ง ทำให้ชาวประมงได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ทำให้ชาวบ้านที่มารวมกลุ่มได้ตระหนักถึงทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนักร่วมกันของชาวประมงทะเลพื้นบ้านให้สูงขึ้นต่อความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรประมง สภาพเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการผลักดันให้มีการออกบัญญัติท้องถิ่นส่งเสริมในการมีส่วนร่วมในการจัดการประมงชายฝั่ง มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูทรัพยากรประมง โดยผลักดันให้กฎกติกาซึ่งต้องผ่านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในหมู่บ้านอื่นๆ เพื่อเข้าสู่การพิจารณาของสภาท้องถิ่นในการจัดทำบัญญัติท้องถิ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถถอดบทเรียนการมีส่วนร่วมจากผลการศึกษา จัดทำเป็น KM สำหรับถ่ายทอดไปยังชุมชนชายฝั่งอื่นๆ
2. เครือข่ายประมงในพื้นที่ใกล้เคียง สามารถมาศึกษาดูงานการดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งในพื้นที่
3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร เท่านั้น ควรมีการศึกษา การส่งเสริมศักยภาพด้านการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นภายในและภายนอกชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ และการศึกษาปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืนของการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา พรหมณัฐ และดำรง โลหะลักษณ์เดช. (2557). ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรประมงแบบมีส่วนร่วมที่หาดสำราญ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี. การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557 วันที่ 11-13 มิถุนายน 2557 ณ โรงแรมเซ็นทารา แอนด์ คอนเวนชัน เซ็นเตอร์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- กังวาลย์ จันทโรตติ. (2541). การจัดการประมงโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2533). การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนการพัฒนาขององค์กรประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ. กรุงเทพฯ: บริษัท พาณิชยธรรม.
- นฤดม ทิมประเสริฐ. (2554). กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิชุมชนในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, ไม่ได้ตีพิมพ์).สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

- วิสุทธิ ทองย้อย. (2558). การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมโดยมีศูนย์กลางที่ชุมชนกรณีศึกษา บ้านน้ำราบ จังหวัด
ตรัง. สืบค้นจาก <http://green-sf.org/images/PDF/1%2011.pdf>
- ศิริชัย กุมารจันทร์, กรกฎ ทองชะโชค, เอกสาร สุวรรณรัตน์, และธานินทร์ เงินถาวร.(2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนใน
การจัดการทรัพยากรประมงในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 7(2), 96-112.
- สำนักพัฒนาพลังงานทดแทน. (2552). รายงานติดตามประเมินผลโครงการจัดทำแผนพลังงานในระดับชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนัก
นโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงพลังงาน.

